

Ks. WOJCIECH CICHOSZ

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

cichosz@umk.pl

ORCID: orcid.org/0000-0003-0839-2179

Recenzja książki: *Rzeczywistość cyfrowa. Kontekst katechetyczny*. „Studia Katechetyczne”, tom 16(2020), red. Piotr Tomasik, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2020, ss. 148.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/SPLP.2021.023>

Człowiek coraz bardziej doświadcza otaczającego świata, jak i siebie samego, przy pomocy wielokanałowych mediów – miejsce *face-to-face* zajmuje *interface-to-interface*. Dla opisu i zrozumienia przemian, jakim poddawana jest współcześnie zarówno jednostka, jak i całe społeczeństwa, kluczowymi słowami są: globalizacja, cyfryzacja, cyberprzestrzeń, konwergencja i dywergencja. Efekty komputeryzacji, miniaturyzacji, digitalizacji, hybrydyzacji oraz mobilności są widoczne nie tylko w sferach życia społecznego (społeczeństwo zmediatyzowane, informacyjne, sieciowe), ale i w obszarach ludzkich postaw. Rzeczywistości tej jednostki i społeczeństwa w sposób namacalny doświadczyły w ostatnich miesiącach, gdy ludzkość została dotknięta doświadczeniem pandemii COVID-19. W tej perspektywie problem nauczania religii i wychowania religijnego w rzeczywistości cyfrowej, postawiony w centrum 16. tomu „Studiów Katechetycznych”, wybrzmiewa w sposób szczególny.

Całość monografii tworzą cztery bloki: artykuły, sprawozdania, recenzje i varia, obejmujące podstawowe środowiska katechezy, jakimi są rodzina, parafia i szkoła. Czytelnik znajduje ofertę sześciu artykułów autorstwa: Piotra Drzewieckiego *Kościół wobec problemu uzależnień od korzystania z mediów* (s. 11–26); Pauliny Okły *Popularyzacja Pisma Świętego w rzeczywistości cyfrowej. Zarys problematyki* (s. 27–43); Anety Rayzacher-Majewskiej i ks. Radosława Mazura *Nauczanie religii w szkole wobec rzeczywistości cyfrowej* (45–56); ks. Tomasza Kopiczko *Trudności komunikacyjne zagrożeniem dla wychowania religijnego w rodzinie. Zarys problematyki* (s. 57–74); ks. Dariusza Kurzydło *Katolicki rodzic w zmediatyzowanym świecie* (s. 75–92) oraz Anety Rayzacher-Majewskiej *Nauczyciele religii wobec rzeczywistości cyfrowej* (s. 93–103). Autorzy zachęcają do ścisłej

współpracy podstawowych środowisk wychowawczych i wskazują, że nowoczesne środki przekazu treści religijnych, bliskie dzieciom i młodzieży, mają do odegrania w tej przestrzeni ogromną rolę. Uwrażliwiają przy tym, że nic nie może zastąpić nawiązywania i pogłębiania głębokich relacji osobowych w rodzinie. Jak pisze ks. Tomasz Kopiczko, podmiotowe traktowanie dziecka umożliwia kształtowanie go do poszanowania siebie i drugiego człowieka, nabywania „kompetencji komunikacyjnych w świecie realnym i cybernetycznym” (s. 71), formuje do prawidłowego funkcjonowania w rodzinie i społeczeństwie.

Dobór tematyki tomu 16. nie jest przypadkowy. Stanowi kompetentny, wielowymiarowy i metodologicznie zaplanowany wykład w materii rekonfiguracji komunikacji medialnej na płaszczyźnie katechetycznej. Zapoznając się z kolejnymi artykułami, czytelnik ma przyjemność uczestniczenia w dobrze przygotowanej przygodzie poznawczej. Treści artykułów mają charakter wieloaspektowy, twórczy i świadczą o doskonałej znajomości przedmiotu. Jak mówił papież Franciszek w *Orędziu na XLVIII Światowy Dzień Środków Masowego Przekazu* (Watykan 24.01.2014): „Rewolucja w dziedzinie środków przekazu i informacji jest wielkim i pasjonującym wyzwaniem, które wymaga świeżej energii i nowej wyobraźni, by przekazywać innym piękno Boga”. We współczesnym cyfrowym świecie działania katechetyczne nie mogą pomijać bogactwa metod i środków, jakich dostarczają dzisiejszym katechetom współczesne technologie. Autorzy prezentowanych artykułów nie ograniczają się w swoich analizach jedynie do sfery deskrypcyjnej (opisowej) i eksplanacyjnej (wyjaśniającej), ale wchodzą również w przestrzeń predyktywną, w której prognozują i przewidują przyszłość realizacji drogi wychowania religijnego w rzeczywistości cyfrowej. Wychowanie religijne dzieci i młodzieży przymusza niejako sięganie do nowoczesnych środków katechizacji.

W tej perspektywie tym bardziej warto zastanowić się nad rolą szeroko pojętej kultury cyfrowej i nowoczesnych narzędzi komunikacji. Współczesna młodzież, określana często terminem „iGeneracji”, wymaga sięgania do bliskich jej technik komunikowania, tak by przekazywane treści były formułowane i transmitowane w języku dla niej zrozumiałym i atrakcyjnym. Słusznie postuluje zatem Paulina Okła potrzebę wykorzystania rozwijających się technologii w przybliżaniu Słowa obecnego na kartach Biblii. Cyfryzacja może być świetnym narzędziem w nauczaniu religii, co uzasadnia Aneta Rayzacher-Majewska w artykule *Nauczyciele religii wobec rzeczywistości cyfrowej* (s. 93–103). Stanowisko to zostaje niejako wzmocnione, gdy wspomniana autorka wraz z ks. Radosławem Mazurem wskazują na przydatność nowoczesnych technologii w kontekście zdalnego nauczania w dobie pandemii oraz wykorzystania bogactwa Internetu w nauczaniu religii w szkole, zwracając przy tym uwagę na zagrożenia, jakie niesie cyfrowa rzeczywistość (*Nauczanie religii w szkole wobec rzeczywistości cyfrowej*, s. 45–56).

Dobrze się stało, że edytorzy „Studiów Katechetycznych” nie lekceważą problemu uzależnienia od mediów. Właśnie ten temat pojawia się już na początku

bloku artykułów w materiale pióra ks. Piotra Drzewieckiego (s. 11–26). Z kolei ks. Tomasz Kopiczko zwraca uwagę na znaczenie kształtowania kompetencji komunikacyjnych w rzeczywistości realnej i cybernetycznej oraz potrzebę permanentnej katechezy dorosłych i rodzinnej. W omawianą problematykę wpisuje się wypowiedź ks. Dariusza Kurzydły, który w artykule *Katolicki rodzic w rzeczywistości cyfrowej* (s. 75–92), czerpiąc z aktualnego nauczania papieża formułuje względem rodziców postulat, by znając możliwości nowych mediów nie zapominali o potrzebie kształtowania i rozwijania osobowej relacji z własnymi dziećmi.

Treści tomu 16. „Studiów Katechetycznych” odnoszące się do możliwości, zalet, ale i zagrożeń wiążących się z cyfrową rzeczywistością kończą ważne dla teorii i praktyki wychowania dzieci i młodzieży analizy podjęte przez ks. Jerzego Ławickiego w artykule pt. *Wychowanie młodzieży do patriotyzmu w świetle aktualnego programu nauczania religii oraz w korelacji z wiedzą o społeczeństwie w szkołach średnich* (s. 133–148). Temat niewątpliwie ważny nie tylko w świetle aktualnych trendów i ostatnich zaleceń Ministerstwa Edukacji i Nauki. Autor porusza problem wychowania patriotycznego w polskiej szkole w perspektywie korelacji nauczania religii i wiedzy o społeczeństwie w szkołach średnich. Podjęte analizy i sformułowane w ich następstwie wnioski wskazują na potrzebę spójności treści wszystkich podmiotów dydaktyczno-wychowawczych oraz ścisłej współpracy między nauczycielami poszczególnych przedmiotów.

Potencjał szkolnego nauczania religii, czy jak chcą inni – nieznaną do końca problematyki – „katechezy szkolnej”, dla upowszechniania Słowa Bożego można zapewne wykorzystać pełniej, niż miało to dotąd miejsce. Pytania tego rodzaju nurtują wiele środowisk, co potwierdza zorganizowana w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, ze względów epidemicznych w formie on-line, konferencja naukowa *30 lat religii w szkole*. Podczas obrad treści dotyczące form przekazu katechetycznego wykorzystujących nowoczesne technologie zajmowały w wystąpieniach prelegentów ważne miejsce. Z całym przekonaniem zachęcam do szczegółowego zapoznania się ze sprawozdaniem autorstwa Mateusza Adamskiego i Marka Gutowskiego (s. 105–119).

Jak zwykle, czytelnicy znajdą na łamach „Studiów Katechetycznych” recenzje wybranych publikacji. Tym razem Marek Gutowski (s. 121–123) zaprasza do lektury książki pt. *Edukacja w czasach pandemii wirusa covid-19. Z dystansem o tym, co obecnie robimy jako nauczyciele* (red. J. Pyżalski, Warszawa 2020, s. 108), Piotr Tomasiak (s. 125–127) proponuje *Stary Testament w teorii i praktyce katechetycznej* (autor Radosław Mazur, Szczecin 2020, s. 170), natomiast Jan Kochel (s. 129–131) publikację pt. *Prawa, obowiązki i zadania wychowawcze rodziców w myśli Prymasa Stefana Wyszyńskiego. Studium katechetyczne* (autor: Rafał Bednarczyk, Warszawa 2017, s. 623).

W przywołanej powyżej perspektywie w pełni zrozumiałą jest zamysł poświęcenia szesnastego tomu „Studiów Katechetycznych” problematyce medialnej

w katechetycznej refleksji teologicznej – jak zresztą zaznacza we wstępie do tomu *Rzeczywistość cyfrowa. Kontekst katechetyczny* redaktor naczelny ks. prof. Piotr Tomasiak (s. 9). Tom jest dobrze przemyślany, zaplanowany, a jego korpus konsekwentnie zrealizowany. W numerze tradycyjnie znalazł się wykaz skrótów. Każda z publikacji tworzących tom posiada wykaz literatury, a także streszczenie i słowa kluczowe w języku polskim i angielskim. Autorzy umiejętnie stosują zasadę interdyscyplinarności, harmonizując osiągnięcia różnych dyscyplin naukowych. Dowodzą tym samym silnych związków katechezy z rzeczywistością współczesnego świata. Wykazują się znajomością warsztatu naukowego i komunikatywnością języka. Teksty czyta się z przyjemnością, mając świadomość, że ich autorzy są kompetentnymi znawcami problematyki i pasjonatami angażującymi się w przekaz.

Tak przygotowane i starannie zredagowane kolejne wydanie „Studiów Katechetycznych” ułatwia odbiór problematyki. Pomaga bowiem śledzić myślenie autorów, którzy nie tylko dobrze radzą sobie z podejmowanymi zagadnieniami, ale potrafią je zaprezentować tak, by nie nużyły czytelnika. Tom cieszy się nie tylko wyjątkowym przesłaniem interdyscyplinarnym, ale również kerygmaticznym i mistagogicznym, dotyczącym tak istotnego zagadnienia, jakim jest posługa katechetyczna w rzeczywistości cyfrowej.